

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

๑. พยัญชนะไหน จัดเป็นอักษรสระ ๑ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่อนั้น ๑ ใช้เป็นตัวสะกดได้หรือไม่ ถ้าได้ใช้ในที่เช่นไร จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๑
๒. วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ เรียกว่าอะไร ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ปาติยเยเวต, เอสจฺฉินฺหติ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. สารีปุตโต เป็นนามนามชนิดไหน ๑
 - ข. รมฺโณ เป็นวิภัติไทนบ้าง ๑
 - ค. "ปีตุ อุตถาย ทานํ (ทสฺสาม)" คำไหน เป็นการันต์และลึงค์อะไร ๑
 - ฆ. คำว่า "โน" เป็นศัพท์อะไร ในบาลีไวยากรณ์ และแปลว่าอย่างไร ๑
 - ง. กุที, อชฺฐนา สำเร็จมาจากอะไร และแปลว่าอย่างไร ๑
๔. วาจคืออะไร ๑ วิธีที่จะจำวาจได้แม่นยำนั้นต้องอาศัยอะไร ๑ ชญา, อุเปหิสิ, อุปจฺจคา ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไร ๑
๕. ปัจจัยในนามกิตก์ เมื่อลงแล้ว แจกด้วยวิภัตตินามได้ทั้งหมดหรือไม่ ๑ หรือมียกเว้นตัวใดบ้าง ๑ และที่ยกเว้นนั้น จะนำมาใช้ในข้อความเช่นไร ๑ สุราปานํ (จานํ), เซฏฺฐาปจายี (ปุคฺคโล), ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๖. อะไรชื่อว่าพหุพพิทสมาส ๑ ที่เรียกว่า "ตุลยาธิกรณพหุพพิท" กับ "ภินนาธิกรณพหุพพิท" นั้นมีข้อสังเกตต่างกันอย่างไร ๑ อสฺซุณฺยามลฺลา (มฺนฺตา), มหฺาโมทฺตโมทฺโต (โลโก) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๗. ตัทธิต คืออะไร ๑ ณ อีย ตา อี ปัจจัย มีในตัทธิตไหนบ้าง ๑ เปตฺติกํ (ธนํ), การุณฺณํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะ คือ ย ร ล ว ส ท ฟ ๗ ตัวนี้ จัดเป็นอักษรสระ มีเสียงกึ่งสระ คือ กึ่งมาตรา เพราะ พยัญชนะเหล่านี้ บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันด้วยพยัญชนะอื่น ออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัว แม้เป็นตัวสะกดก็คงออกเสียงน้อยหนึ่ง พอให้รู้ได้ว่าตัวนั้นสะกดคล้ายเป็นตัวกล้ำ ฉะนั้น

ใช้เป็นตัวสะกด ได้ก็มี ไม่ได้ก็มี พยัญชนะคือ ย ล ว ส ฟ, ๕ ตัวนี้ เป็นตัวสะกดได้ ใช้ในที่ที่ซ้อนหน้า พยัญชนะอื่นตัวอย่างเช่น มยหฺ, กลฺยาณฺ, ชิวฺหา, ตสฺมา, มฺพุโห เป็นต้น

ส่วนพยัญชนะคือ ร, ท ๒ ตัวนี้ ใช้เป็นตัวสะกดไม่ได้เพียงแต่ออกเสียงผสมกับพยัญชนะอื่น ตัวอย่างเช่น ภทฺโร พุรฺหฺมา เป็นต้น ๑

๒. เรียกว่า สนธิกริโยปกรณฺ์ มี ๘ อย่าง คือ โลโป ลบ, อาเทโส แผลง, อากโม ลงตัวอักษรใหม่, วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม, ปกติ ปกติ, ทีโฆ ทำให้ยาว, รสสฺ ทำให้สั้น, สณฺโโภ โชนตัว ๑

ปาติยฺเยเวตฺ ตัดเป็น ปาติย - เอว - เอตฺ

ระหว่าง ปาติย - เอว ถ้าสระอยู่เบื้องหลัง ลง ย พยัญชนะอากมได้บ้าง ต่อเป็น ปาติยฺเยว ๑

ระหว่าง ปาติยฺเยว - เอตฺ ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะอื่นคั่นในระหว่าง ลบสระหน้าคือ อ ที่ ปาติยฺเยว ต่อเป็น ปาติยฺเยเวตฺ

เอสจฺฉินฺหฺตติ ตัดเป็น เอส - ฉินฺหฺตติ

ระหว่าง เอส - ฉินฺหฺตติ ถ้าสระ โอ อยู่หน้าพยัญชนะอยู่หลัง ลบ โอ ที่ เอส เสียแล้วลง อ อากม เป็น เอส และซ้อน จ พยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันหน้า ฉินฺหฺตติ ตามหลักสัณฺญาญคฺพฺยัญชนะสนธิ ต่อเป็น เอสจฺฉินฺหฺตติ ๑

๓. ได้ตอบคำถามดังนี้ คือ

ก. เป็น อสาธาณนาม

ข. เป็น จตฺตตีวฺภตฺติ และฉฺนฺฐีวฺภตฺติ

ค. ปิตุ เป็น อุ การฺนฺตฺ ปุํลึงค์

อตถาย เป็น อ การฺนฺตฺ ปุํลึงค์

ทานํ เป็น อ การฺนฺตฺ นฺปุํสกลึงค์

ฆ. คำว่า "โน" ในบาลีไวยากรณ์เป็นได้ทั้งนิบาต เป็นได้ทั้งสัพพนาม โน เป็นนิบาตบอก ปฏิเสธ แปลว่า ไม่ เป็นบุริสสัพพนาม อุตตมบุรุษ ศัพท์เดิมเป็น อมฺท แปลงกับ โย ปฐมาวินัดติ และทุติยาวินัดติ ทิ ตติยาวินัดติ นัง จตุตถวินัดติ และฉกฺฐวินัดติ พหูวนะ เป็น โน แปลตามสำเนียงอายุตนิบาต แห่งวินัดตินั้น ๆ ตัวอย่างเช่น โน ปฐมาวินัดติ แปลว่า อ. เรา ท. ดังนี้ ฯ

ง. กุหิ สำเร็จมาจาก กิ+หิ ปัจจัย แปลง กิ เป็น กุ แปลว่า ใน-ไหน, อชฺฐา อิม+ชฺฐา ปัจจัย แปลง อิม เป็น อ แปลว่า ในกาลไม่นาน

๔. วาจก คือ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวินัดติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ดังนี้ กล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา ๕ อย่าง คือ กัตตฺวาจก ๑ กัมมฺวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตฺวาจก ๑ เหตุกัมมฺวาจก ๑ วิธีที่จะกำหนดได้แม่นยำ ต้องอาศัยปัจจัยที่ประกอบ ฯ

ขณฺณา พิงฺงู ประกอบด้วย ณา ชาติ ในความรู้ ณา ปัจจัย เอยย สัตตมวิวินัดติ แปลง ณา เป็น ชฺ ลบ ณา ปัจจัย แปลง เอยย เป็น ณา แปลง นิคคหิต เป็น ญ

อุเปหฺสิ จัดเข้าถึง ประกอบด้วย อุปฺ บทหน้า อิ ชาติในความเข้าถึง, ความไป อ ปัจจัย สฺส ลี วินัดติ เพราะภวิสสันตวิวินัดติ จึงแปลง อิ ชาติเป็น เอหฺ ลง อิ อาคมหลังชาติ และปัจจัย ลบ สฺส เสีย คงไว้แต่ ลี

อุปฺจจฺคา เข้าไปล่วงแล้ว ประกอบด้วย อุปฺ และ อติ บทหน้า คมฺ ชาติ ในความไป, ความถึง อ ปัจจัย อา หิยัตตนิวินัดติ แปลง ติ เป็น ตฺย แล้วเอาเป็น จฺจ ลบ ม ที่สุดชาติ ฯ

หรือได้เข้าไปล่วงแล้ว ประกอบด้วย อุปฺ และ อติ บทหน้า คมฺ ชาติ ในความไป, ความถึง อา อาหิยัตตนิวินัดติ อ อาคม ฯ

๕. ปัจจัยนามกิตก์ แจกด้วยวินัดตินามได้ ๑๒ ตัว คือ กวิ, ณี, ญวฺ, ตฺ, รุ, ช, ญย, อ, อิ, ฌ, ติ, ญ

มียกเว้น ๒ ปัจจัย คือ ตเว ปัจจัย กับ ตฺ ปัจจัย และนำมาใช้ในข้อความอย่างนี้ คือ ตเว ปัจจัย ใช้ในจตุตถวินัดตินาม ตัวอย่างเช่น กาทเว เพื่อจะทำ, คนฺตเว เพื่อจะไป เป็นต้น ตฺ ปัจจัย ใช้ลงในปฐมาวินัดติ และจตุตถวินัดตินาม ตัวอย่างเช่น กาทฺ อ. อันทำ, เพื่ออันทำ, คนฺตฺ อ. อันไป, เพื่ออันไป เป็นต้น ฯ

สุราปานํ (จาน) ลง ญ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. สุรํ ปิวติ เอตฺถาติ สุราปานํ (จาน)

เชฏฺฐาปจายี (ปุคฺคโล) ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ หรือกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ

ลงในอรรถแห่งตัลลิสระ หรือสมาสรูป ตัลลิสระฐานะ มีวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

เชฏฐสฺส อปจายตฺติติ เชฏฐาปจายี (ปุคฺคโล)

เชฏฐสฺส อปจายติ สีเสนาติ เชฏฐาปจายี (ปุคฺคโล)

เชฏฐสฺส อปจายิตฺตุํ สีลมสฺสชาติ เชฏฐาปจายี (ปุคฺคโล) ฯ

๖. สมาสอย่างหนึ่ง มีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อว่า พุพฺพพิหิสมาส

มีข้อสังเกตต่างกันอย่างนี้ คือ

ตุลยาธิกรณพุพฺพพิหิ ในวิเคราะห์แห่งสมาสทั้งหลาย บทประธานและบทวิเสสนะ มีวิภัตติ และลึงค์เสมอกัน แปรกแต่บทสัพพนามที่เป็นประธานแห่งบทสมาส ตัวอย่างเช่น อาคตา สมณายํ โส อาคตสมโณ (อาราโม) เป็นต้น

ส่วน ภินนาธิกรณพุพฺพพิหิ ในวิเคราะห์แห่งสมาส บททั้งหลายมีวิภัตติต่างกัน ตัวอย่างเช่น อสิ ทตฺเถ ยสฺส โส อสิทตฺโถ (โยโซ) เป็นต้น

อสฺสชฺฌายมฺล (มนฺดา) แปลว่า (มนต์ทั้งหลาย) มีการไม่สาชยายเป็นมลทิน เป็นฉนฺธิ- ตูลยาธิกรณ พุพฺพพิหิสมาส มี น บุพฺพบทกัมมชารยสมาส เป็นนายใน มีวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

น. บุพ. กัม. วิ. น สฺสชฺฌายโย อสฺสชฺฌายโย

ฉ. ตฺล. วิ. อสฺสชฺฌายโย มลํ เยสํ เต อสฺสชฺฌายมฺล (มนฺดา)

มหาโมหตโมหนฺโต (โลโก) แปลว่า (โลก) อันความมืดคือโมหะใหญ่ทอหุ้มแล้ว เป็น ตติยาตปฺปวิสฺสสมาส มี วิเสสนบุพฺพบท กัมมชารยสมาส และอวชารณบุพฺพบท กัมมชารยสมาส เป็นนายใน มีวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

วิ. บุพ. กัม. วิ. มหนฺโต โมหฺโต มหาโมโห

หรือ มหนฺโต จ โส โมหฺโต จาติ มหาโมโห

อว. บุพ. กัม. วิ. มหาโมโห เอว ตโม มหาโมหตโม

ตติยา. ตป. วิ. มหาโมหตเมณ โอนฺทฺโร มหาโมหตโมหนฺโต (โลโก) ฯ

๗. คือ ปัจจัยหมู่หนึ่ง เป็นประโยชน์แก่อกุลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์ ย่อคำพูดลงให้สั้น เรียงง่าย ๆ เหมือนคำว่า สยาม ชาโต เกิดในสยาม ลงปัจจัยแทน ชาต ศัพท์ คงไว้แต่ สยาม เป็น สยามิโก แปลว่า เกิดในสยาม ฉะนั้น ฯ

ณ ปัจจัย มีใน โคตตตฺตฺทิตฺ, ราคาทิตฺตฺทิตฺ, สมฺมตฺตฺทิตฺ, ตฺทิสฺสํตฺตฺทิตฺ และภาวตฺตฺทิตฺ
อีย ปัจจัย มีใน ชาตาทิตฺตฺทิตฺ และเสฏฐตฺตฺทิตฺ

ตา ปัจจัย มีใน สมุหัตถ์ทฐิต และภาวัตถ์ทฐิต
อึ ปัจจัย มีใน ตทส์ลัตถ์ทฐิต และปุรณัตถ์ทฐิต
เปตุติกั (ชน) ลง ฌิก ปัจจัย ในตรตยาทิตทฐิต
วิ. ปิตุโน สหุตกั เปตุติกั (ชน) ฯ
การุณณั ลง ฌย ปัจจัย ในภาวัตถ์ทฐิต
วิ. กรุณาย ภาโว การุณณั ฯ